

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Feminist Çalışma Pratikleri

İspanya, Portekiz ve İtalya Örneği

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede
Feminist Çalışma Pratikleri**
İspanya, Portekiz ve İtalya Örneği

Yazar: Selime Büyükgöze

Grafik: Feyza

Haziran 2023

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Feminist Çalışma Pratikleri

İspanya, Portekiz ve İtalya Örneği

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen “Kadınlara Yönelik Yeni Sosyal Politikalar Konusunda Farkındalık Yaratmak, AB ve Türkiye Arasında Uygulamaların Paylaşılması ve Yaygınlaştırılması” projesi kapsamında 27 Haziran - 1 Temmuz tarihleri arasında İspanya, Portekiz ve İtalya’da bulunan ve kadına yönelik şiddet alanında özellikli çalışma yürüten feminist örgütlere çalışma ziyaretinde bulunduk. Çeşitli toplumsal dinamikleri Türkiye ile benzerlik gösterdiğini düşündüğümüz bu ülkelerde çalışma yürüten ve farklı ölçeklere sahip bu örgütleri ziyaret ederek, ülkelerindeki kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarını ve bu örgütlerin yürüttüğü feminist sosyal destek çalışmalarını öğrenmeyi hedefledik. Ziyaretlere Mor Çatı gönüllülerinin yanı sıra İzmir Kadın Dayanışma Derneği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve Beşiktaş Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerinde kadınlara destek sunan feministler de katıldılar. Bu yayında ise ziyaretlerde edindiğimiz bilgi ve gözlemlerin yanı sıra Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair katkı sunacağımızı düşündüğümüz noktaları derledik.

İspanya

47,33 milyon nüfusu bulunan İspanya, CEDAW'ı (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi) 1984 yılında, İstanbul Sözleşmesi'ni (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi) ise 2011 yılında imzalamış ve 2014 yılında onaylamıştır. Ülkede eşitlikle ilgili politika oluşturmayı, kadın-erkek eşitliğini etkin bir biçimde gerçekleştirmeyi ve her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan politikaları önermek ve uygulamaktan sorumlu Eşitlik Bakanlığı bulunmaktadır. Bakanlığın altında, kadına yönelik şiddetle mücadele özelinde bir birim bulunmaktadır.

İspanya 17 otonom bölgeden oluşan bir devlet. Kendi parlamentoları olan otonom bölgeler kanun çıkarabiliyorlar. Hepsi İspanya Krallığına bağlı ve İspanya Krallığı'nda polis teşkilatı İçişleri Bakanlığına ve otonom bölgelere (belediyelere) bağlı olmak üzere iki gruba ayrılıyor ve her ikisinin de kadına yönelik şiddetle mücadele sorumluluğu var.

İspanya'da kadına yönelik şiddet alanında uzmanlaşmış, ücretsiz, 7/24 çalışan ve çok dilli destek sağlayan bir ulusal acil yardım hattı bulunuyor. Bu hattı arayanlara kadına yönelik şiddet konusunda uzman personel tarafından bilgi, hukuki destek ve acil psikolojik müdahale verilmektedir. Ülke genelinde yaklaşık 2,583 yatak kapasiteli 243 kadın sığınağı, 110 kadın danışma merkezi¹ ve 11 tecavüz kriz merkezi bulunuyor². Şiddete maruz kalan kadınlar işsizlik parası, kira desteği, sosyal konuta öncelik, serbest çalışıyorsa vergi muafiyeti gibi devlet desteklerinden faydalanabiliyor.

Fundacion para la Convivencia Aspacia

Fundacion para la Convivencia Aspacia (Aspacia Birlikte Yaşama Vakfı), şiddeti tüm biçimleriyle ortadan kaldırmak, şiddete maruz kalanları şiddete karşı korumak ve eşitliği teşvik etmek için çalışan Madrid merkezli bir kadın örgütü. Şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına danışma merkezinde destek veriliyor. Örgüt aynı zamanda eğitim, önleyici çalışma ve yasaların izlemesini yapıyor. İspanya'da devlet ihaleye çıkarak bu alanda hizmet veren örgütlere hibe veriyor. Örgütün kaynaklarını da bu hibeler oluşturuyor. Aspacia aynı zamanda WAVE Ağı³ üyesidir.

1 Kadın danışma merkezi verilerine bağımsız kadın örgütlerinin yürüttüğü merkezler dahil değildir.

2 Ülke profillerinin hazırlanmasında WAVE Network 2021 Country Report kaynak olarak kullanılmıştır. https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_Country-Report.pdf

3 WAVE Ağı (Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı) kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla kurulmuş ve 160'dan fazla kadın örgütünün üyesi olduğu bir Avrupa ağıdır.

Portekiz

10,295,909 nüfusu bulunan Portekiz, CEDAW'ı 1980 yılında, İstanbul Sözleşmesi'ni 2011 yılında imzalamış ve 2013 yılında sözleşmeyi onaylamıştır. Portekiz Cumhuriyeti Anayasası'nda kadınlarla erkekler arasındaki eşitlik ilkesini teşvik etme ve savunma görevi yer almaktadır ve görevi Vatandaşlık ve Cinsiyet Eşitliği Komisyonu (CIG) üstlenmektedir. Komisyon, vatandaşlık ve cinsiyet eşitliği alanında kamu politikalarının uygulanmasını, ev içi ve cinsiyete dayalı şiddet ile insan ticaretine karşı mücadeleyi sağlamayı amaçlamaktadır.

Portekiz'de kadına yönelik şiddet alanında uzmanlaşmış, ücretsiz ve 7/24 çalışan ulusal acil yardım hattı faaliyet gösteriyor. 605 yatak kapasiteli 35 kadın sığınağı, 193 kadın danışma merkezi ve 2 tecavüz kriz merkezi bulunuyor. Portekiz'de şiddete maruz kalan kadınlar ve çocuklar "mağdur" kategorisine alınıyor ve böylelikle şiddetten uzaklaşmak için ihtiyaç duydukları çeşitli sosyal destek ve yardımlara erişebiliyorlar.

AMCV - Associação de Mulheres contra a Violência

1993 yılında Lizbon'da kurulan AMCV - Associação de Mulheres contra a Violência (Kadına Yönelik Şiddet Derneği) kadına yönelik şiddet alanında çalışan ve özellikli destek sağlayan bağımsız bir kadın örgütüdür. Danışma merkezlerinde yürüttükleri çalışmanın yanı sıra Whatsapp dahil olmak üzere destek hatları, sığınakları ve cinsel şiddet kriz merkezleri bulunuyor. Kadına yönelik şiddete karşı mücadele ederken kadınların yanı sıra gençler ve çocuklara yönelik de çalışmalar yapıyorlar. Gençlerle çalışmalarında flört şiddeti, zorbalık ve dijital şiddete odaklanırken çocuklara oyun terapisi gibi destekler de sunuyorlar. AMCV aynı zamanda WAVE Ağı üyesidir.

İtalya

59,641,488 nüfusu bulunan İtalya CEDAW'ı 1985 yılında, İstanbul Sözleşmesi'ni 2012 yılında imzalamış ve 2013 yılında sözleşmeyi onaylamıştır. İtalya'da Aile, Doğum ve Eşit Fırsatlar Bakanlığı bulunmaktadır ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden ziyade aileci politikaları ile dikkat çekmektedir.

İtalya'da kadına yönelik şiddet alanında uzmanlaşmış, ücretsiz, 7/24 çalışan ve çok dilli destek sağlayan bir ulusal acil yardım hattı bulunuyor. 2421 yatak kapasiteli 272 kadın sığınağı bulunurken, 93'ü D.i.Re. (Donne in Rete contro la violenza – Şiddete Karşı Kadın Ağı) tarafından yürütülen 302 kadın danışma merkezi bulunuyor.

Casa Della Donna

1996 yılında kurulan Casa Della Donna, Pisa'da bulunan kadın dayanışma merkezinde şiddete maruz kalmış kadınlara yüz yüze ve telefonla destek vermenin yanı sıra kadın sığınağı çalışması yürütmektedir. Ulusal D.i.Re ağı üyelerinden olan Casa Della Donna, kadınlara yönelik destekleyici çalışmalarının yanı sıra dernekler, kamu ve özel kuruluşlar için eğitim, okullarda öğrenci ve öğretmenlere yönelik kurslar ve kamuya yönelik iletişim kampanyaları ve bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir.

Casa Delle Donne Per Non Subire Violenza

1990 yılında kurulan Casa Delle Donne Per Non Subire Violenza Bolonya'da faaliyet gösteriyor ve telefon destek hattı, kadın destek merkezi ve kadın sığınağı çalışmaları yürütüyor. Ulusal D.i.Re ağı üyelerinden olan örgüt kadın destek grubu çalışmaları düzenliyor, aynı zamanda başta sağlık profesyonelleri, sosyal hizmet uzmanları, polis ve çeşitli toplum grupları dahil olmak üzere gönüllü ve kamu kuruluşlarında kadınlara destek sağlayanlar için eğitim programları düzenliyor.

Politik Zemin

Ziyaret ettiğimiz ülkeleri seçerken temel kriterimizi siyasi tarih ve toplumsal dinamikleri açısından Türkiye ile benzerlik içinde olduğunu düşündüğümüz Avrupa ülkelerini ziyaret etmek oluşturuyordu. Geçmiş yıllarda Avusturya, Almanya ve İsveç gibi Batı Avrupa ülkelerine yaptığımız çalışma ziyaretlerinde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları ve bu ülkelerde kadın örgütlerinin çalışma yöntemlerine dair deneyimi öğrenme şansımız olmuştuk. Kadına yönelik şiddetle mücadele, ülkelerin politik yaklaşımı ve kadına yönelik şiddet özelinde olmayan yasa, uygulama ve mekanizmaların işleyişi ile de doğrudan ilişkili. Bunu özellikle sosyal devletin güçlü olduğu örneklerde çarpıcı bir biçimde gözlemliyoruz. Bu ülkelerde kadınların şiddetten uzaklaşmak için ihtiyaç duydukları sosyal, maddi, konut vs. destekleri devletin sağlıyor olması, bu alanda çalışan örgütlerin çalışmasında önemli bir kolaylık sağlayabiliyor. Keza bu ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair mevcut siyasi tutum, var olan mekanizmaların işleyişindeki niteliği belirleyen önemli bir faktör oluyor.

İtalya, İspanya ve Portekiz patriyarkanın gündelik hayattaki tezahürleri açısından Türkiye ile benzerlik gösteren ülkeler. Bunu yanı sıra dinin gündelik hayata ve siyasete etkisi ile ailenin geleneksel bir kurum olarak önemini koruması açısından da benzerlik gösteriyor. İtalya sağ ve aileci politikaların hakim olması açısından da Türkiye'yi anımsatırken, Portekiz ve İspanya'nın eşitlikçi politikaları ise ülkelerin tarihi göz önünde bulundurulduğunda şaşırtıcı bir örnek oluşturdu. 1970'li yılların ortasına kadar diktatörlükle yönetilen ve bu anlamda demokrasi tarihi görece kısa olan bu iki ülkede, demokratik hakların yokluğundan eşitliğin bir devlet politikası olarak uygulanmasına geçişin kısa bir sürede gerçekleştiğini gördük. Özellikle CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası mekanizmaların uygulanmasının bir devlet politikası olduğunu ve bu anlamda devletle toplumsal cinsiyet eşitliği açısından temel bir yaklaşım ayrılığında bulunmadıklarını gördük. Örgütlere bu dönüşümü mümkün kılan etmenleri sorduğumuzda, özellikle Avrupa Birliği'ne girmenin önemli bir toplumsal ve siyasi değişim yarattığını vurguladılar. İtalya örneğinde de sağcı, muhafazakar ve aileci politikanın güçlü olmasına rağmen yine Avrupa Birliği'nin getirdiği demokratik zeminin önemli bir belirleyen olduğunu gördük. Asgari demokratik zeminin, özellikle hukukun üstünlüğü ilkesinin uygulanmasını sağladığını ve bu durumun kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının işlerliği açısından getirdiği değişimi görme şansına sahip olduk. Türkiye'de sıklıkla, mevcut yasalar ve uygulamaları arasında gün geçtikçe büyüyen bir boşluk bulunuyor. Bunu özellikle kadınların yasal haklarına erişmeye çalışırken karşılaştıkları kötü uygulamalarda görüyoruz. Bu nedenle biz de gittiğimiz her ülkede, benzer kötü uygulamalarla karşılaşmış olmadıklarını sorduk ve kamu görevlilerinin yasayı uygulamak zorunda oldukları yanıtını aldık. Kuşkusuz patriyarka yasalara rağmen varlığını sürdürüyor ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sona erdirmek salt yasal düzenlemeler ile mümkün değil. Bir diğer yandan şiddete karşı tanınan yasal haklara erişmek, kadınları şiddete karşı korumanın temel zemini oluşturuyor. Kağıt üzerindeki yasaların uygulanma biçimi Türkiye'de şiddete karşı mücadelemizin en önemli ayaklarından biri. Bu ülkelerde ise Türkiye'deki mevcut gerçekliğimizden farklı bir şekilde, yasaların uygulanmasının keyfi olmadığını gördük. Bunun yanı sıra özellikle Portekiz'de Eşitlik Komisyonu'na yaptığımız ziyarette, bu birimin yasalardaki cinsiyet eşitliğine ayrımcı maddelerin değişimi için aktif bir biçimde çalıştığını gördük. Bu yönüyle bizlere, kadına yönelik şiddetle mücadelenin sadece bu konudaki yasalar ile sınırlı olmadığını ve farklı alanlardaki değişimlerin bütüncül olarak ne denli önemli olduğunu bir kez daha gösterdi.

Yargılamaya ilişkin sorunların üç ülkede de yaygın bir mesele olduğunu gördük. Özellikle hakimlerin cinsiyetçi tutumları, kadınların maruz kaldıkları şiddete dair adalete erişmesinin önünde önemli bir engel oluşturuyor. Kolluk gibi emir komuta zinciri içerisinde kanunları uygulayan kamu görevlilerinin aksine, hakimlerin özerk değerlendirmelerde bulunuyor olması buradaki farklılığı açıklıyor. Kanunların yorumlanmasında cinsiyetçi önyargıların belirleyici olduğu ve bu durumun da kadınlar aleyhine kararlar alınmasına alan açıldığı görülüyor. Yargı örneği, kadına yönelik şiddetin son bulmasının topyekün bir toplumsal dönüşüm ile mümkün olacağına da bir göstergesi niteliğinde. Toplumsal cinsiyet eşitliği en genele yayılmadığı müddetçe, kadınlar hayatın farklı alanlarında ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaya devam ediyorlar ve bu durum maruz kaldıkları şiddet karşısında adalete erişmelerini de engelliyor.

Bu ülkelerde mevcut yasal ve sosyal hizmet yapılanmasının, Türkiye’de şiddetle mücadeleyle dair en önemli yasal mekanizma olan 6284 sayılı Kanun’da bulunan kimi tedbirlerin bir şiddet yasasında bulunmasına dair ihtiyacı ortadan kaldırdığını gördük. Örneğin kişisel verilerin gizliliğine dair kanunlar, şiddet uygulayanın kadının bilgilerine erişmesini engellemek için kullanılan gizlilik tedbirini ikame ettiğini öğrendik.

Örgütlerin Devlele İlişkisi

Ziyaret ettiğimiz örgütlerin devlele kurdukları ilişkinin birbirinden bir hayli farklı olduğunu gördük. Bu durumun önemli belirleyenlerin biri devletlerin kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan örgütlerle kurduğu çalışma biçimi. Örneğin İspanya’da devlet ihale sistemi ile çalışıyor ve destek hizmetlerini yürütmeye gönüllü kurumlar bu ihalelere başvurarak kaynağı alıyorlar. Bu durum, kadın örgütlerine kaynak sağlamak açısından avantajlı olsa da alanın ticarileşmesine ve politik yaklaşımdan uzaklaşmasına neden oluyor. Her ne kadar ihaleye başvurabilecek kurumlara ve yürütecekleri çalışmaya dair standartlar bulunsa da, bu durum feminist yaklaşımın çalışmada geri planda kalması tehlikesini taşıyor. Ziyaret ettiğimiz örgütlerden Aspacia’nın da devlele bir hizmet sağlayıcı ilişkisinde çalıştığını gördük.

Portekiz’de ziyaret ettiğimiz AMCV de devletten çalışması için para alan fakat bağımsız olduğunu vurgulayan bir örgüt. Devletten para almalarının gerektiğinde devleti eleştirmenin önünde bir engel teşkil etmediğini özellikle vurguluyorlar. İtalya’da çalışma yürüten örgütlerin de benzer bir ilişki kurduğunu gördük. Merkezi ya da yerel hükümetten çalışmaları için kaynak alıyorlar fakat bağımsız çalışma yürütüyorlar. Bu anlamda sürdürdükleri çalışmanın, devletin vermesi gereken hizmetleri devlet yerine yapmak değil, kamu kaynakları ile, kadınların ihtiyaçlarını kadından yana bir yaklaşımla sunmak için bağımsız feminist çalışma yürütmek olduğunu gördük.

Kadına Yönelik Şiddet Mahkemeleri - İspanya

İspanya’da bulunan Aspacia örgütüne yaptığımız ziyaretin bir parçası olarak Kadına Yönelik Şiddet Mahkemeleri hakimlerinden biri ile mahkemede görüşme imkanına sahip olduk. Kadına Yönelik Şiddet Mahkemeleri, İspanya’daki kadına yönelik şiddete karşı kapsamlı koruma önlemleri kanunu çerçevesinde oluşturulmuş özellikli mahkemeler. Bu mahkemeler, kadınların şiddete maruz kaldıklarında yasal süreci başlatmak için kapı kapı dolaşmasını ve şiddet konusunda donanımlı

olmayan kişilerle karşılaşmasını engellemek için kurulmuş. Mahkemede çalışan polis, hakim ve diğer görevli kişilere uzmanlaşmaları için eğitimler veriliyor. İspanya'da kadınların şiddetten uzaklaşmak için talep ettiği koruma kararını, sadece kadınların başvurabildiği bu mahkemeler verebiliyor. Bu sistemin en önemli özelliği şikayet prensibine dayanması. Kadınlar şiddete maruz kalmalarının ardından polise bildirimde bulduklarında polis şiddet uygulayanı gözaltına alma yetkisine sahip fakat sadece 72 saat boyunca tutabiliyor. Bu süre zarfında mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde şiddet uygulayan bu özellikli mahkemelere çıkarılıyor ve hakkında karar veriliyor. Karar sürecinde kadınların tutarlı beyanları değerlendirmenin en önemli zeminini oluşturuyor. Bu mahkemeler yaklaşma ve iletişim kısıtlanması geçici tedbirlerini 30 gün süreli olarak çıkarma yetkisine sahip. Yasa ile birlikte kadına yönelik şiddet özel alana ait değil, kamusal bir sorun olarak görülüyor. Şikayet prensibine dayanması ile birlikte eğer bir kadın şikayetçi olmak istemez, fakat örneğin bir komşusu onun yerine şikayetçi olmuşsa ve mahkemede tanıklık yapıp beyan verirse, delillerin tutarlı olması durumunda hakim faili cezalandıracak hüküm verebilir. Tedbirleri karara dönüştürmek ve sonrasında daha uzun süreli kararlar alabilmek için kadınların 30 gün içinde Aile Mahkemelerine başvurmaları gerekiyor. Özellikle mahkemelerin aksine, Aile Mahkemelerinde kadınlar aleyhine, kadınlar yerine aileyi korumayı önceliklendiren kararlar çıkabildiğini belirttiler. Örneğin müşterek çocuk olması durumunda, çocuk aile içinde büyüsün denilerek evliliğin devamı gözetilebiliyor.

Yasada ne gibi tedbir kararları tanımlandığını sorarken Türkiye'dekinin aksine tanımlanmış herhangi bir gizlilik kararı olmadığını öğrendik. Bunu, kişisel verilerin korunması uyarınca herhangi bir kişiye ait kişisel verilere erişmenin çok zor olduğunu anlatarak açıkladılar. Mahkeme hakimi dışında kimsenin herhangi biriyle ilgili bilgi isteyemediği, uygulamada örneğin bir doktorun bir kadını muayene edip etmediği ile ilgili herhangi bir bilgi veremediğini anlattılar.

Failin geçici tedbir kararını ihlal etmesi durumunda kadının tekrar şikayette bulunması gerekiyor, bu durum aynı süreç baştan işletiliyor ancak aynı suçu tekrarlayanın cezası artırıcı sonucu var. Polis her koruma kararı aldırın kadın için risk değerlendirmesi yapıyor ve ilgili tüm birimlere bunu iletiyor. Polisteki bu program sayesinde kadın ve şiddet uygulayana dair profil oluşturuluyor ve bu sayede olay mahkemeye taşındığında hakimin ön bilgisi oluyor. Bu programın aynı zamanda bir alarm sistemi de bulunuyor. Örneğin şiddet uygulayan cezaevinden çıkacağı zaman kadına bilgi verildiği gibi, koruma kararını ihlal geçmişi olan kişiler de yakından takip ediliyor. Kadın bulunduğu otonom bölgenin dışına çıktığında haber vermesi halinde gittiği bölgedeki yetkili birime de bilgi veriliyor. İspanya'da şiddete tanık olanların şikayet etme yükümlülüğü var, fakat tanık eğer kadının yakını ise ifade vermeme hakkı var. Suçunu itiraf eden failler ise daha az ceza alıyorlar.

Mahkemede çoğunluğu kadınlardan oluşan sosyal çalışmacı ve psikolog da çalışıyor. Görüştüğümüz hakim karşılaştıkları en yaygın sorunun, kadınların genellikle uzaklaştırma kararı almak istememesi olduğunu belirtti. Öte yandan kadınların kriz anında tüm haklarını anlayamayabileceği kabulü üzerinden süreç boyunca desteğin sürdürülmesi önemseniyor. Kadınlar yargılama süreci boyunca otonom bölgelerden sağlanan psikososyal destekleri alıyor, haklarıyla ilgili proaktif olarak bilgilendiriliyorlar. Bu kararın önceden alınması suç tekrarlandığında ve şikayetçi olduklarında alınacak kararın belirlenmesinde etkin olduğunu fakat kadınların genellikle bu süreçten imtina ettiklerini belirttiler. 2021 yılında açılan davaların %75 inde ceza verilmiş. Türkiye'de

şiddet davalarında cezasızlığın yaygınlığını göz önünde bulundurduğumuzda bu oranın bir hayli yüksek olduğunu düşündük.

Mahkemeye yaptığımız ziyaretin çarpıcı yanlarından biri ise, muhafazakar bir gelenekten olduğunu daha sonra öğrendiğimiz hakimin şiddete karşı kadından yana tavrını görmek oldu. Kadına yönelik şiddet konusunda eğitim alan bu hakimlerin, eğitim yoluyla ne kadar farkındalık geliştirdikleri tartışmalı bir konu. Bu soruyu kendilerine yönelttiğimizde de bu soruya net bir yanıt veremeyeceklerini paylaştılar. Bir diğer yandan, mahkemeler beyana değil kanıta dayalı olarak karar veriyor fakat kadınların tutarlı beyanları kanıt olarak kabul ediliyor. Bu yönüyle, kadınlara yönelik şiddet suçlarında etkin soruşturmanın önemi ve kadınların ısrarlı beyanlarının kanıt niteliği olması açısından önemli bir örnek oluşturuyor. Bunun yanı sıra hakimin yalnızca kadına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış bir hizmet sağlıyor oluşunun şiddetin dinamikleri, kadınları nasıl etkilediği ve olası riskleri konusunda donanımını artırdığını ve kadının beyanını değerlendirirken bu donanım ve deneyimden faydalandığını gördük.

Türkiye’de Aile Mahkemelerinden alınabilen koruma kararını vermekle belli mahkemeler bu görevi üstleniyor. Bu yönüyle yukarıdaki örneği anımsatsa da, en temel farkın uzmanlaşmış destek, koordinasyon ve iyi veri tutulması olduğunu görüyoruz. Türkiye’de belirli Aile Mahkemelerine yönlendirme yaparak uzmanlaşma değil işbölümü sağlanmış oluyor. Hakimlerin uzmanlaşmış, toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddete dair farkındalık sahibi olmaması, kadınların ihtiyaçlarına göre değil birbirine benzer kararların kopyalanması sonucunu ortaya çıkarıyor.

Sosyal Çalışmaya Yaklaşım

Şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma kurarken onları ihtiyaçlarına uygun destekleri feminist bir yöntemle sunmak gerekiyor. Bu destekler arasında sosyal destekler temel bir yer tutuyor. Gerek sosyal desteği verecek gerek kadınların ihtiyaç duyabileceği diğer desteklere yönlendirecek kişi olarak sosyal çalışmacıyı konumluyoruz. Bir diğer yandan bu desteği verecek kişinin sosyal hizmet uzmanından temel farkı kadından kadına dayanışma kurmasından geliyor. Bizler şiddete maruz kalanlara hizmet sunmuyor, kadınlar olarak hepimizi etkileyen erkek şiddetine karşı kadın dayanışması ile güçleniyoruz. Mor Çatı olarak bu deneyimize karşılık gelen başka deneyimleri duymak ve feminist sosyal destek çalışması örneklerini görmek bu ziyaretlerin temel amacını oluşturuyordu. Bu nedenle ziyaret ettiğimiz örgütlere, çalışmalarını nasıl adlandırdıkları ve yaklaşımları üzerine sorular yönelttik.

Portekizli örgüt AMCV’nin sosyal çalışma ifadesine itirazı dikkat çekiciydi. Tarihsel olarak Portekiz’de sosyal çalışmanın kilise tarafından yürütülmesi geleneği, yürüttükleri çalışmayı sosyal çalışma olarak tanımlamaktan imtina etmelerine neden olmuştu. Kendilerini feminist olarak tanımladıklarını ve yaptıklarının ise kadınlarla dayanışma kurmak olduğunu vurguladılar. Kadınlara destek vermek için uzun bir eğitim ve sertifikasyon sürecinden geçmeleri gerekiyor. Yaptıkları çalışmayı ise insan hakları odaklı bir güçlendirme çalışması olarak tarif ettiler. Kadınlarla kurdukları dayanışmada en temel vurgu güçlendirmeydi. Bunu gerçekleştirmenin yöntemi olarak da kadınları bilgi ile donatıp, bu bilgiler ışığında karar verebilecekleri bir pozisyona getirmek olduğunu paylaştılar. Her kadının hikaye ve deneyiminin biricikliği üzerinden, özel durumlarını gözeterek, kadınlar için değil, kadınlarla birlikte çalıştıklarını vurguladılar.

Feminist kadınlar olarak sürdürdükleri bu çalışmada vurguladıkları önemli noktalardan bir diğeri profesyonel ve uzmanlaşmış destek oldu. Her ne kadar feminist olmak çalışma yapmanın birincil koşulu olsa da gönüllülükte dahi uzmanlığı aradıklarını paylaştılar. Uzmanlık derken belli bir meslek grubundan olmayı kastetmiyorlardı. Aksine, kurumda çalışanların farklı alanlarda eğitim almış olduğunu fakat kadınlara destek vermek için uzun bir aktarım ve atölye sürecini işlettiklerini belirttiler. Desteğin profesyonel yapılması da belirgin bir standartla ve sürekli olarak sunulması anlamına geliyordu.

Pisa ve Bolonya'daki örgütlerde de benzer bir feminist yaklaşımı gördük. Kurumsal bir uzmanlaşmayla çalışmak yerine, alanda çalışmaya gönüllü feministlere aktarım yaparak ve onları uzmanlaşmış hale getirerek çalışma yürütüyorlardı. Örneğin Pisa'da 60 saat teori, 60 saat ise pratikten oluşan 120 saatlik eğitimi her gönüllü ve stajyer alıyordu. Bu yönleriyle kadınları güçlendiren feminist yaklaşımın illa klasik anlamda sosyal hizmet uzmanlığı olarak anlaşılmadığını görmüş olduk.

Bolonya'daki örgüt vurgulu bir biçimde bizimle feminist yöntemlerini paylaştılar. Temel ilkelerini feminist bakış açısı ile çalışma yürütmek, kadınların beyanını esas almak, patriyarkaya karşı ve eşitlik için kadınlarla birlikte mücadele vermek, kadınların kararlarına saygı göstermek ve onları yargılamamak oluşturuyordu. Mor Çatı'da da temel aldığımız bu ilkelerin ziyaret ettiğimiz tüm feminist örgütlerce uygulandığını bir kez daha gördük.

Dayanışma Merkezleri

Dayanışma merkezleri, kadınların şiddete maruz kaldıklarında ihtiyaç duyabilecekleri destekleri alabildikleri, şiddet konusunda özelliikli çalışma yürüten ve ihtiyaç duyulan destekleri tek kapı olarak sunan merkezlerdir. Bu merkezlerde kadınlarla yürütülen çalışma yüz yüze olduğu gibi, genellikle kadınların ilk olarak telefonla ulaşmasından da hareketle, telefonla ve günümüzde email ve diğer iletişim teknolojileri ile sürdürülmektedir.

Ziyaret ettiğimiz örgütlerin tümünün dayanışma merkezi bulunuyordu ve İspanya'daki örgüt hariç tümünü bu merkezlerde ziyaret ettik. İspanya'da kanun gereği otonom bölgelerin kadın danışma merkezleri açması zorunlu. Bu merkezleri tarif ederken multidisipliner merkezler ifadesi kullanılıyor çünkü devlet ihaleye çıkıyor ve ihaleye kadın örgütleri ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra şirketler de katılabiliyor. Madrid'te ihaleye girebilmek için alanda en az 2 yıllık deneyim ve 100 saatlik eğitim şartı bulunuyor. Bu merkezlerde devletle ilişkilerde aracı olan, sorunları ileten ve aynı zamanda belli bir standartta hizmetin sunulmasını denetleyen bir koordinatör bulunuyor. Bu merkezlerde erkek çalışmıyor ve tüm çalışanlar devlet memuru. Bu model bize alanın ticarileşmesi, devletin kendi işini taşeron olarak sivil topluma yaptırması ve şiddet alanında çalışma yapan örgütleri politikadan uzaklaştırma tehlikelerini beraberinde getirdiğini düşündürdü.

Portekiz'de ziyaret ettiğimiz örgütü dayanışma merkezinde ziyaret ettik. Burası Lizbon'un merkezinde bir apartmanda bulunan daireydi. Farklı boyutlarda odalardan oluşan merkezde ofis, toplantı odaları, kadınlar ve çocuklar için görüşme odaları bulunuyordu. Örgüt dayanışma merkezinde yürüttüğü çalışmayı danışmanlık, hukuki destek ve psikolojik destek başlıklarında tarif etti. Yürütülen bu çalışmada kadınları mümkün olduğu kadar bilgiyle donatmayı hedeflediklerini ve böylelikle kendi kararlarını

almak konusunda desteklediklerini vurguladılar. Sığınakta kalan kadınlar ve çocuklar da merkezden destek almaya devam ediyor, burada düzenlenen grup çalışmalarına katılıyorlar.

Kadınlara verilen desteklerin odağını kadınların biricik ihtiyacı oluşturuyor. Bu durum da kimi zaman çalışmalarına farklı odakları da dahil etmelerine neden olmuş. Örneğin bir dönem sığınağa gelen kadınların genellikle ekonomik şiddetten kaynaklı borç ile gelmesi nedeniyle bankalarla işbirliği yaparak borçların ödenmesi konusunda kolaylık sağlamışlar. Örgütün aynı zamanda adliyede danışmanlık birimi var. Burada dava üstlenmiyorlar fakat kadınlara hukuki bilgi ve maruz kaldıkları şiddete dair destek sunuyorlar. Kadınlar maruz kaldıkları şiddete dair şikayetçi olduklarında “mağdur” statüsüne alınıyor ve bu statü onlara çeşitli desteklerden yararlanma hakkı tanıyor. Örgütün mücadelesi sonucunda aynı hak çocuklar için de tanınmış. Kadınlarla sürdürülen grup çalışmalarına ek olarak kadınlara eğitim de veriyorlar. Kadınların iyi bir şekilde bilgilendirilmesi, yürütülen çalışmanın odaklarından birini oluşturuyor.

Pisa’daki dayanışma merkezi, şehrin merkezinde, bahçe içerisinde müstakil ve 2 katlı bir binada bulunuyordu. 2. Dünya Savaşı öncesinde doğumevi olarak kullanılan bu binayı 8 Mart 1981 yılında işgal etmişler ve belediye restore ettirmek şartıyla kalmalarına izin vermiş. 1989 yılında restorasyonu tamamlayarak kullanmaya başlamışlar. Kadınların kendilerine ilk olarak telefonla ulaştığını aktardılar. Telefon hatları ise hafta içi Salı hariç her gün 10-1 ve 4-6 arası, Salı günleri ise 10-18 arası olmak üzere haftada 38 saat açık. İlk yüz yüze görüşmeyi telefonun ardından yapıyor ve kadınların ihtiyaçlarına göre sosyal, hukuki ve psikolojik destek veriyorlar. Başvuruların %85’i ile düzenli takip görüşmesi yapılıyor. Küçük bir şehir olan Pisa’da, şehrin hemen içinde bir üniversite de bulunuyor ve üniversitede öğrenim gören genç kadınların destek alabilmesi için ayrı bir merkez açıldığını, acil durum hattı olmamakla beraber farklı bir numara ile farklı saatlerde destek verildiğini paylaştılar.

Bolonya’da bulunan örgütü de dayanışma merkezinde ziyaret ettik. Şehir merkezinde bir apartman dairesiydi. Bir üst katında ise toplantı için kullandıkları daire bulunuyordu. Genellikle ilk temasın telefon ile sağlandığını ve pek çok zaman kadınlar yerine yakınları ya da destek aldıkları profesyonellerin ulaştığını belirttiler. Kadınlarla birebir ilişki kurmanın önemi nedeniyle bu kişilere kadının merkezle nasıl iletişim kurabileceği yönünde bilgi veriliyor. Kadınlarla kurulan ilişki, kadınların özgürlüğünü ve özerkliğini inşa etmek odaklı olarak alınıyor. Telefonu karşılayan kişi kadının bakış açısı, ihtiyacı, istekleri ve planlarını anlamaya odaklanıyor, şiddet ve şiddete karşı mekanizmalar konusunda uzmanlığını kadının ihtiyaçlarına uygun olarak sunuyor. Telefon görüşmesinde kadın ve varsa çocuklara dair risk analizi yapılıyor. İlk görüşmede, görüşmenin gizliliği konusunda kadınlara güvence veriliyor, kadınların ihtiyaçları dinlenip, merkezin bu ihtiyaçlardan hangilerine dair uzmanlığı olduğu ve verebilecekleri destekler konusunda açıklama yapılıyor.

Planlanan yüz yüze görüşmelerde ise kadının şiddet döngüsünde çıkabilmesi için derinlemesine çalışma yürütülüyor. Dayanışma merkezinde yürütülen çalışmanın kadının deneyimlerini ifade etmesine, hikayesini paylaşmasına ve şiddetten çıkmak için bir plan ve strateji geliştirmesine olanak tanıdığını belirttiler. Görüşmede ortaya çıkan, kadının şiddetten uzaklaşması için ihtiyaç duyduğu destek ve adımlar için kadının mevcut kaynakları tespit ediliyor. Tanımlanmış zaman çizelgeleri ve görevlerle gerçekçi bir şekilde ulaşılabilir hedefler belirleniyor. Kadının talep etmesi durumunda sosyal hizmetler, emniyet birimleri, hukuk büroları vb. kimi kurumlarla kadın arasında ilişki kuruyorlar.

Sığınaklar ve Sığınak Modelleri

Gerçekleştireceğimiz ziyaretlerde sığınak çalışmalarını ve modellerini dinlemek, çalışma ziyaretimizin temel motivasyonlarından biriydi. Mor Çatı'da, Türkiye'deki tek bağımsız kadın sığınacağı çalışmasını yürütüyoruz. Bu nedenle Türkiye'de sığınak çalışması ve deneyimini tartışabileceğimiz başka kurumlar bulunmuyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ya da belediyeler tarafından işletilen diğer sığınaklarda, birkaç iyi örnek dışında, genellikle feminist yöntemden hatta kadınların şiddetten uzaklaşmasını sağlaması gereken temel sığınak çalışmasından çok uzak deneyimler olduğunu gözlemliyoruz. Bu nedenlerden ötürü farklı ülkelerde, feminist yaklaşımla yürütülen sığınak çalışma ve modellerini duymak bizim için hayli önemliydi.

İspanya'da, sığınakların ihtiyaca göre uzmanlaşmış olduğunu öğrendik. Kriz sığınakları, orta vadeli sığınaklar ve gözetimli evler olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştı. Toplam 46 adet bulunan kriz sığınaklarında kadınlara ve beraberlerindeki çocuklara acil ve güvenli kalış sağlanıyor. Bu sığınaklardayken koruma kararı alıp evlerine dönebiliyor ya da ihtiyaç duymaları halinde orta vadeli sığınaklara başvurabiliyorlar.

Orta vadeli sığınaklar ise ülke çapında toplam 143 adet bulunuyor. Bu sığınakta kadınlar ve çocukları, güvenlik ihtiyacı, kaynak yoksunluğu, sosyal çevre yokluğu vb. gibi sebeplerden ötürü kapsamlı ve sürekli destek almaya ihtiyaç duyduklarında kalabiliyorlar. Bu sığınaklarda kadınlar ve çocuklarına multidisipliner bir destek sunuluyor ve kadının tekrar hayatını kurması için güçlenmesi hedefleniyor. Bu sığınaklar aynı zamanda kadınların şiddetin uzun dönem etkilerini çalışabilecekleri alanlar.

Sığınaklarda üçüncü aşama ise gözetimli evler. 148 adet bulunan bu dairelerde kalacak yer ihtiyacı süren ve bağımsız bir yaşam kurmak için destek ihtiyacı devam eden kadınlar çocuklarıyla kalabiliyor. Burada daireleri başka kadınlarla paylaşıyor, fakat kalacak yer hariç kendi masraflarını kendileri karşılıyorlar.

İspanya'nın otonom siyasi yapısı nedeniyle her bölgede verilen hizmetler için minimum standartlar var ama ayrıntılar, desteğin nasıl verildiği değişebilir. Örneğin otonom bölgelerde sığınakta kalma süresinde farklılıklar mevcut. Madrid'de bu süre kriz sığınaklarında 3 ay, orta vadeli sığınaklarda ve gözetimli evlerde ise 1,5 yıl. Farklı ihtiyaçların yanı sıra kadınların şiddetten uzaklaşma mücadelelerinin farklı duraklarında destek sunan bu sığınaklarda bir kadın toplam 3 yıl 3 ay kalabiliyor. Kadınların sığınak desteğinin yanı sıra faydalanabildikleri maddi destekler ve sosyal ev olanakları da bulunuyor. Ayrıca 18 yaşına kadar tüm çocuklar ayırım gözetmeden anneleriyle beraber sığınakta kalabiliyorlar.

Portekiz'de görüştüğümüz AMCV ise ilk sığınacağını 2001 yılında açmış ve şu an biri 5 odalı ve 15 kişilik, diğeri 6 odalı ve 17 kişilik olmak üzere 2 sığınakları bulunuyor. Portekiz'deki yasaya göre kadınlar 6 ay sığınakta kalabiliyor fakat kadının sığınak ihtiyacının devam etmesi halinde kalış süresi 3 yıla kadar uzayabiliyor. Sığınak çalışmasına başladıkları ilk yıllarda sığınak çalışanları 7/24 sığınakta bulunurken kadınların talebi üzerine bu uygulama değişmiş. Güncel halinde sadece hafta içi gündüz saatlerinde görevliler sığınakta bulunuyor, akşamları ve hafta sonları ise sadece kadın ve çocuklar sığınakta kalıyorlar. Sığınakta 7/24 yanıtlanan bir telefon hattı bulunuyor.

Sığınakta kadınlar ve çocuklarının kendi hayatlarına dair karar alabilmeleri, sosyal ve kişisel beceri geliştirebilmeleri, sosyal ve kamusal hayata aktif katılım sağlayabilmeleri yönünde çalışmalar yürütülüyor. Sığınak desteği alan çocuklara yönelik özel bir

programları yok, ancak çocuklarla da birebir görüşme yürütülüyor. Bu görüşmelerde şiddetin türleri ve nedenlerine dair konuşulabiliyor. Bireysel görüşmelerin yanı sıra çocuklarla sığınakta yaşamın konuşulduğu ev toplantıları ve çeşitli tematik buluşmalar gerçekleştiriliyor. Sığınakta ortak yaşamı sürdürmek, kimi zaman kadınlar arasında çeşitli çatışmaları da beraberinde getiriyor. Buna çözüm olarak düzenli ev toplantısı yaptıklarını ve kadınlar arasındaki sorunlar ile ortak yaşamı konuştuklarını paylaştılar. Bu yöntemin çatışmaları çözmeye önemli ve etkin olduğunu vurguladılar. Sığınakta kadınlar kendi odalarını temizliyor ve ortak alanlar için işbölümü yapıyorlar. Kalan kadınların tümünde sığınanın anahtarı bulunuyor. Anahtar vermenin yaratabileceği riskleri sorduğumuzda ise 20 yıllık sığınak deneyimlerinde sadece 2 defa anahtar değiştirmek durumunda kaldıklarını ve kadınların bu konuda sorumlu davrandıklarını aktardılar. Sığınakta sürdürdükleri nitelikli çalışmanın ortaya çıkabilecek risk ve sorunları minimuma indirdiğini gördük. Kadınların gece 23.00'e kadar sığınağa dönmeleri kuralı var fakat bu kural haber vermeleri koşuluyla iş, sosyal yaşam gibi gerekçelerle esnetiliyor. AMCV, kadınlar sığınakta kalırken aldıkları desteği birlikte değerlendirmeyi önemsediklerini, örneğin kadınların bir form tuttıklarını, devam eden çalışmayı bu bağlamda şekillendirebildiklerini ve buradan politika ürettiklerini anlattılar.

Pisa, İtalya'da ziyaret ettiğimiz örgütün ise 8 kişilik 2 ayrı sığınağı vardı. Sığınakta kalma süresinin 6 ay olduğunu fakat gerekli hallerde 2 yıla kadar uzatabildiklerini söylediler. Portekiz'e benzer bir şekilde sığınakta düzenli olarak kimsenin kalmadığını, hatta sığınağı kadınların yönettiğini paylaştılar ve kadınlara sığınanın anahtarını verdiklerini eklediler. Genellikle sorunların ortak yaşamdan kaynaklı olarak çıktığını ve özellikle temizlik ile çocuk bakımının kadınlar arasında çatışma yaratabildiğini söylediler. Karşı karşıya kaldıkları en büyük dışsal sorun ise babanın çocuklar ile kişisel ilişkisinin tesis edildiği durumlarda şiddet uygulayanların sığınanın yerini öğrenebilmesi olduğunu söylediler. Özellikle Pisa'nın çok küçük bir şehir olması bu güvenlik riskini besleyebiliyor. Böyle bir durumla karşılaştıklarında ise üyesi oldukları D.i.Re. Ağı'nın başka şehirlerdeki sığınaklarına yönlendirme yapıyorlar.

Yine aynı ağın üyesi olan Bolonya'daki örgüt ise Pisa'dakine göre daha fazla kaynağı olan bir örgüttü. Bunun bir yansıması olarak ise 4 tip sığınak çalışması yürütüyorlardı. Bunlardan ilki Acil Sığınak kategorisiydi. 24 saat ulaşılabilen bu sığınakların 19 kişilik kapasitesi bulunuyor. Maksimum 1-2 ay süresince kalınan bu sığınaklara polis, sosyal hizmet gibi kurumlardan yönlendirme yapılıyor. İtalyanca bilmeyen göçmen kadınlar için çeviri desteği veriliyor.

Orta vadeli sığınak ise erkek şiddetinde uzaklaşma mücadelelerinde daha uzun süreli desteğe ihtiyacı olan kadınlar için tasarlanmış. Kadınların özellikle ayrılma süreçlerinde maruz kaldıkları şiddetin arttığı tespitiyle bu süreyi duygusal ve maddi olarak güvenli bir biçimde geçirmeleri için 6 ila 8 ay arasında bu sığınaklarda kalabiliyorlar. 7 yatak kapasitesi olan 3 dairede bu sığınak desteği veriliyor. Sığınaklarda deneyimli personel kadınlara destek olurken çocuklar için bir eğitmen de bulunuyor. Kadınların ortak yaşama uyum sağlaması için çalışmalar yürütülürken kadınlara sosyal ve psikolojik destek sağlanıyor.

Sığınak sonrası kadınların kendi hayatlarını kurma yolunda devam eden ihtiyaçlarını karşılamak için geçiş evleri bulunuyor. 18 yatak kapasitesine sahip bu evlerde kadınlar, varsa çocuklarıyla birlikte maksimum 2 yıl boyunca kalabiliyorlar. Kadınlar bu evlerde kalırken çalışıyor ve kira ödüyorlar. Evlerde bulunan görevliden talep etmeleri halinde pratik ve psikolojik destek alabildikleri gibi başka desteklere erişmek için de

danışmanlık alıyorlar. Bu evlerde henüz bağımsız bir yaşam kurma imkanına sahip olmayan kadınların şiddet yaşantısına dönme risklerini azaltan bir çalışma yürütülüyor. Kadınların bağımsızlıklarını yeniden kazanmaları ve kendileri ve çocukları için sakin ve dengeli bir ortamı yeniden inşa etmeleri hedefleniyor.

Ziyaret ettiğimiz örgütlerde göçmen kadınlar şiddet sonrası bir sığınağa ihtiyaç duyduklarında ayırım gözetmeden sığınak kabulü yapılıyor, gerektiğinde çeviri desteği için ayarlamalar yapılıyor. Türkiye’de göçmen kadınların sığınak kabulü için fiziksel şiddet görüp kanıtlanmasının talep edilmesi, kayıtdışı ülkede kalan göçmen kadınların şiddet sonrası sığınak talebi için polise gittiklerinde sınırdışı edilme riski ile karşılaştıklarını düşündüğümüzde, bu örneklerin önemli olduğunu düşünüyoruz. Türkiye’de yürüyen ihtisaslaşma tartışmaları ve girişimlerinden farklı olarak, ziyaret ettiğimiz ülkelerde farklı hedeflerle yürütülen sığınak çalışmalarının kadınların kişisel özellikleri, vatandaşlık statüsü, maruz kaldıkları şiddet türü ya da içinde bulunduğu riskin seviyesi üzerinden değil güçlenme için ihtiyaç duyduğu sürece odaklı olarak tasarlandığını gördük. Bunun yanı sıra kadınların varsa çocuklarıyla birlikte şiddetten uzaklaşma sürecinde aşamalı bir desteğin olması (acil durum, orta vade ve bağımsız hayata geçiş) Türkiye’deki bu ihtisaslaşma anlayışından oldukça farklı olduğunu fark ettik.

Çocuk Çalışması

Mor Çatı’da yürüttüğümüz çalışmada, çocukların şiddetin hem tanığı olduğu hem de şiddete maruz kaldığı bilgisinden hareketle, anneleri ya da bir yetişkinle başvuran çocuklar için de destekleyici çalışma yürütüyoruz. Dayanışma merkezimizde çocuklara oyun terapisi gibi yöntemleri de içeren psikolojik destek sağlıyoruz. Kadına yönelik şiddetle mücadelede çocukların ihtiyaçları genellikle görmezden gelindiğinden, ziyaret ettiğimiz örgütlerde yürütülen çocuk çalışması bizim için önemli odaklardan birini oluşturdu.

Portekiz’de bulunan örgüt, çocuklar ve gençlerle çalışmalarını en az kadınlarla olan çalışma kadar odağa alan bir çalışma yürütüyordu. Web sitelerinde dahi kadınlar ve çocuklara yönelik iki ayrı bölüm bulunuyor. Çocuklar ve gençlere yönelik ev içi şiddetin yanı sıra zorbalık ve dijital şiddet gibi şiddet biçimlerine yönelik bilgi sunuyorlar. Dayanışma merkezinde yürütülen çalışmada ise çocuklara oyun terapisi desteği, gençlere ise oyun, çizim ya da konuşmaya dayalı destek veriliyor. Dayanışma merkezi mekanında çocuklarla çalışmaya ayrılmış odalar bulunuyor. Örgüt aynı zamanda sığınağa annesiyle birlikte gidecek çocukları sığınağa hazırlayan bir çalışma da yapıyorlar. Örneğin sığınağa gidecek kadın ve çocuklar için hazırladıkları sığınağa hoşgeldin paketi ve bu pakette çocukları için hazırlanmış bir puzzle var. Ayrıca sığınağın nasıl bir yer olduğunu anlatan bir video göstererek çocukları sığınağa hazırlıyorlar.

Bolonya’da bulunan örgüt çocuklarla yürüttükleri çalışmada çocukların yerine değil onlarla birlikte karar almanın temel ilkeleri olduğunu paylaştılar. Bu çalışma sadece çocuklarla değil aynı zamanda kadınlarla da yürütülüyor. Çocukların maruz kaldığı şiddetin anne tarafından tanınması ve çocuğun maruz kaldığı şiddetin sorumlusunun kadınlar olmadığına dair farkındalık yaratma odaklı çalışma yürütülüyor.

Velayet, tüm ülkelerde ortak bir sorun olarak karşımıza çıktı. Şiddet uygulayanla çocukların ilişkisini tesis etmek hem kadın hem de çocuk için risk oluşturuyor. Erkekler görüş hakkını kadınlara çocuklar üzerinden şiddet uygulamanın bir aracı

olarak kullanıyorlar. Aile Mahkemeleri ise genellikle şiddeti ve yaratacağı riskleri görmezden gelerek çocuk ve babanın ilişkisini sağlamayı öncelik olarak alıyorlar. Bu yaklaşımın ortaya çıkardığı pratik sorunlardan biri de Bolonya'da psikolojik destek verilecek çocuklarda baba izni alınması şartıydı.

Sığınakta Çocuklar

Türkiye'de kimi belediyelerin zaman zaman farklı pratikleri olsa da, Mor Çatı sığınağı hariç diğer sığınaklara 12 yaş üstü oğlan çocukları kabul edilmiyor ve yönetmelikte yer alan alternatif barınma seçenekleri sağlanmıyor. Bu yaşlarda oğlan çocukları ile şiddetten uzaklaşma mücadelesi veren kadınların çocuklarını kuruma bırakmak seçeneği ile kaldıklarını ve bu nedenden ötürü sığınağa gitmekten imtina edebildiklerini görüyoruz. Bu nedenle çocukların sığınağa kabulü konusunun bu örgütlerde nasıl yürütüldüğüne özellikle odaklandık.

İspanya örneğinde 18 yaşına kadar, ayırım yapmadan tüm çocukların sığınağa anneleriyle kabul edildiğini öğrendik. Portekiz'de ise bu sınırın Türkiye'ye benzer bir biçimde 12 olduğunu fakat 16 yaşa kadar da kabul edilen örnekler olduğunu paylaştılar. Kadınlarla birlikte sığınakta aldıkları desteği değerlendirirken çocukların da kendi deneyimlerini değerlendirmeleri için alan açtıklarını, bunu sığınak desteği alırken çocukları da ayrı özne olarak görmenin bir yolu olduğunu paylaştılar.

Pisa, İtalya'daki örgüt ise sığınağa 12 yaşa kadar oğlan çocuklarını aldıklarını fakat şiddete maruz kalan çocuklar için ayrı bir sığınak olduğunu ve bu çocukların oraya kabul edildiklerini paylaştılar. Bolonya'daki örgüt de sığınaklarında oğlan çocukları için yaş sınırınının 13-14 olduğunu belirttiler. Bir diğer yandan sığınaklarda bulunan çocukların ev içi şiddetten maruz kalmaları ve/veya tanık olmaları dolayısıyla çocuklar özelinde bir çalışmayı sığınakta yürüttüklerini paylaştılar. Sığınakta bulunan deneyimli personelin çocuklara sunduğu duygusal ve pratik desteğin yanı sıra bir eğitmen de sığınak bulunarak gerekli desteği sunuyor.

Özellikle oğlan çocukları için yaş sınırı olan örneklerle eleştirel yaklaşımımızı paylaştık. Bir diğer yandan bu ülkelerde çocukların sığınağa alınmadıkları durumlarda dahi devlet ya da örgüt tarafından kendilerine maruz kaldıkları şiddet özelinde destek verildiğini gördük. Bu açıdan Türkiye ile farklılıkları görmek çarpıcıydı. Türkiye'de de oğlan çocukları kurum bakımına alınabiliyor. Öte yandan bu seçenek birçok kadına ve çocuğa uygun gelmiyor; hem çocuk hem de anne için travmatik bir deneyim yaratabiliyor. Bu kurumlarda sağlanan bakım şiddete maruz kalan bir çocuğun özellikli hizmet ihtiyacını karşılayamadığı gibi ayrılık nedeniyle anne ve çocuk arasındaki dayanışma ve işbirliği de ortadan kalkıyor. Birçok kadın çocuğundan ayrılmaktansa şiddete maruz kaldığı ortamda kalmayı tercih edebiliyor.

Ruhsal Destekler

Şiddete maruz kalan kadınlar, şiddetin etkileri nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyaç duyabiliyorlar. Görüştüğümüz tüm örgütlerde bu destek mevcut olsa da, özellikle Portekiz ve Bolonya'da bulunan örgütler ruhsal çalışma konusunda derinlikli aktarım yaptılar. Diğer yandan Bolonya'daki örgüt sadece psikolojik destek vermediklerini, aksi takdirde kadına yönelik şiddetin sadece psikolojik bir sorunmuş gibi görünmesinden

endişe ettiklerini aktarıp, şiddetin politik bir sorun olduğunun altını çizdiler.

Portekiz'deki örgütte kadınlara ve çocuklara psikolojik destek sunmanın yanı sıra, kadın destek grupları organize ettiklerini aktardılar. Kadınlara yönelik yürütülen psikolojik destek çalışmasında şiddetten kaynaklanan travmatik sorunlar üzerine çalıştıklarını, duyguların ifade edilmesine alan açmak, dayanıklılık ve zorluklarla başa çıkma becerilerini desteklemeyi merkeze aldıklarını belirttiler. Kadın destek gruplarının ise kadınların şiddet deneyimleri hakkında konuştukları güvenli bir alan olarak kurgulandığını ve burada kadınların maruz kaldıkları şiddeti ifade edebilmeleri ve politikleştirmelerine alan açıldığını belirttiler.

Bolonya'daki örgütte 4 psikologun kadınlara ve çocuklara psikolojik destek verdiğini paylaştılar. Çocuklara psikolojik destek sunabilmek için hem annenin hem babanın izni gerekiyor. Bu noktada şiddetin sıklıkla babadan geldiği hallerde yaşadıkları zorlukları da paylaştılar. Ayrıca kadınlarla grup çalışması yürütüyorlar. Grup olarak yalnız olmadıklarını konuşmayı önemli gördüklerini paylaştılar. 8-12 hafta buluşma aynı grup buluşuyor, konuları bazen kadınlar bazen kolaylaştırıcılar belirliyor. Kişisel deneyimlerin yanı sıra masal ve mitolojiyi kullanarak çalışmayı yürütüyorlar.

Uluslararası Sözleşmeler

Ziyaret ettiğimiz ülkelerin tümü CEDAW'ı kabul edilmiş ve İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamış ülkelerdi. Özellikle Portekiz'de, CEDAW Komite kararlarının kadınlar lehine etin dönüşüm yaratmak için kullanıldığını gördük. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede İstanbul Sözleşmesi önemli bir dayanak olarak görülüyordu. Ne var ki hiçbirinde tam anlamıyla sözleşmenin uygulamaya konmadığını gördük. Her örgüt uygulama sorunlarından bahsetti ve özellikle yargı kararlarındaki cinsiyetçi tutumlara değindi. Yine ortak sorunlardan biri olan çocukla babanın ilişkisinin tesis edilmesi konusu, her ülkede kadınların şiddetten uzaklaşmasında bir engel teşkil ediyordu. Öte yandan kadın örgütlerinin uluslararası sözleşmeleri politika yaparken önemli bir araç olarak gördüklerini, sözleşmeye uyulmaması durumundaki yaptırımların ülkeler için bir baskı olduğunu fark ettik.

Portekiz'deki Diğer Kurumlar

Portekiz'de ziyaret ettiğimiz, kadına yönelik şiddet alanında destek veren örgütün dışında Portekiz Kadın Koalisyonu Platformu ve Eşitlik Komisyonu'nu ziyaret ettik. Portekiz Kadın Koalisyonu Platformu, kadınların hakları konusunda ulusal düzeyde çalışma yürüten bir platformdu. CEDAW'a gölge rapor yazdıklarını ve Komite'ye sunduklarını aktardılar. Komite'den alınan tavsiye kararların uygulamasını takip ediyorlardı. Ulusal düzeyde çok etkili bir değişim yaratabildiğini aktardılar.

Eşitlik Komisyonu ise 1977'de, yasal ve uygulama düzeyinde eşitliği tesis etmek için kurulmuş bir devlet kurumuydu. Portekiz'deki yasalarda eşitlik ilkesine aykırı maddeleri tespit edip değiştirdiklerini aktardılar. Ayrıca kadına yönelik şiddetle ilgili yasa ve mekanizmaları takip etmek, öneriler sunmak, kamu politikalarında cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmak görevlerinin parçası. Örneğin eskiden kadına yönelik şiddet özel ya da yarı özel bir suç iken kamusal suç olarak kabul edilmiş. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme için araçlar geliştirmişler. Yıllık hazırladıkları

raporlarda bakanlıkların toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe performansı izleniyor. Kadın haklarının yanı sıra LGBTİ+ hakları için de çalışmalar yürütüyorlar.

Türkiye için öneriler

Düzenlediğimiz bu çalışma ziyareti esnasında kendi çalışmamızla örtüşen ve farklılaşan yanlara bakma şansımız oldu. Türkiye’de siyasi koşullar ne olursa olsun, kadından yana çalışma yürütme odağını koruma ilkesiyle feminist bir çalışma pratiği üretiyoruz. Devlette bağımsız sürdürdüğümüz bu çalışma, bizim zor koşullar karşısında direngen olmamızı da sağlıyor. Ziyaret ettiğimiz her ülkede, kadınlarla dayanışma kurarken feminist ilkelerin benimsendiğini ve bunun tartışmasız bir konu olduğunu gördük. Öyle ki, çalışmayı feminist yöntemlerle yürütmek devlet tarafından dahi sahiplenilmişti. Türkiye’de, Mor Çatı olarak yürüttüğümüz çalışmayı, kadına yönelik şiddetle feminist yöntemlerle mücadele konusunda bir örnek çalışma olarak pratik ediyoruz. Ulaşmak istediğimiz hedef ise, devletin bu yöntemi benimsemesi ve feminist kadınları bu alanda çalışması için istihdam etmesi. Gördüğümüz örnekler bize, bu amacımızı tekrar hatırlatarak ulaşılabilir bir hedef olduğunu bir kez daha gösterdi.

Ziyaret edilen örgütlerin farklı ölçeklerde kapasiteleri vardı. Özellikle küçük bir örgüt olan Pisa’nın, kendi kapasitesine uygun bir biçimde dayanışma merkezi ve sığınak çalışması sürdürdüğünü görmek Türkiye’de de kaynakları kısıtlı örgütler için önemli bir örnek oluşturuyor.

Türkiye’de sığınakların ihtisaslaşması konusu genellikle kadınları sınıflandırmak üzerinden tartışılıyor. Bu ziyaretlerde aktarılan farklı sığınaklarda ise kadınları değil ihtiyacı sınıflandıran modeller gördük. Kadınların sıcak şiddet anında, şiddetten kaçarken ihtiyaç duyacakları sığınaklar ile daha uzun süre sığınak ihtiyacı devam eden kadınların kaldıkları sığınaklar birbirinden farklıydı. Ayrıca her kadının sığınak sonrasında hemen kendi yaşamını tekrar kuramayacağından hareketle oluşturulan geçiş evleri, Türkiye’de de önemli bir ihtiyaç olarak karşımızda duruyor. Türkiye’de de ilk adım sığınakları bulunuyor, fakat kadınlar sığınağa gitmek için kolluğa başvurmak zorunda kaldığı ve kolluk kadının ihtiyacının sığınak olup olmadığını tespit etmeksizin yönlendirme yapmak durumunda olduğu için ilk adım sığınakları bir mesleki elemene ulaşana kadar bekleme alanı olarak kullanılıyor. Bu sığınaklarda gerekli sosyal destek sunulmuyor ve kadınların ihtiyaçlarını anlamayı sağlayacak bir çalışma yürütülüyor. Bu nedenle bu sığınaklar kadınların ihtiyacına özellikli bir yanıt olmaktan ziyade bir geçiş aşaması işlevi görüyor. Bu ülkelerde gördüğümüz örneklerde temel yaklaşım, sistem ve mekanizmalar gibi sığınakların da kadının ihtiyacı etrafında kurulduğunu gördük.

Tüm örgütlerin şiddetten kaçan kadınların yanlarındaki çocuklarına da destek sunması, sığınaklarda bütünlüklü çocuk çalışması da yürütmesi, Portekiz’deki örgütün sığınak kabul aşamasından sınıftaki desteğin değerlendirilmesine kadar tüm süreçlere dahil ederek çocukları da ayrı bir özne olarak gören bir çalışma yürütmesi ziyaretimizde dikkatimizi çeken çalışmalardı. Türkiye’de çocukların ev içi şiddete tanıklıklarının bir şiddet biçimi olarak değerlendirilmediğini düşündüğümüzde, ziyaret ettiğimiz örgütlerdeki çalışmanın Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınlara destek sunarken çocukları da odağa almada bir örnek olabileceğini düşünüyoruz.

Ziyaret ettiğimiz örneklerin tümünde örgütlerin sürdürdükleri çalışmaların kaynağı merkezi ya da yerel hükümet tarafından sağlanıyor fakat hemen hemen tümünde kaynağı verirken bağımsızlıklarına karışmıyorlardı. Burada tek farklı örnek, şiddete karşı desteklerin ihale usulüyle verildiği İspanya örneğiydi. Orada ise belirli bir hizmet standardının tüm kurumlarda sağlanması temel alınıyordu. Bu çalışma modelinin, devletin işini üstlenmek, politikadan uzaklaşmak gibi tehlikeleri içinde barındırdığını düşündük. Özellikle İspanya örneği, alanın ticarileşmesi ve kadın örgütlerinin hizmet veren durumuna düşmesi tehlikesini de barındırıyor. Bir diğer yandan her örnekte, kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın örgütlerinin önemli aktör olarak kabul edildiğini gördük. Her ne kadar Türkiye açısından düşündüğümüzde kamunun kendisinin sunması gerektiğini düşünsek de, kadın örgütlerinin çalışmalarına, bağımsızlıklarını koruyarak maddi kaynak oluşturulmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.

Patriyarkanın günlük hayattaki tezahürleri ve kadına destek veren kamu kurumları açısından aile kurumlarının başatlığı devam etse de, kadınlara şiddet sonrası verilecek desteklerle ilgili asgari standartların belirlenmiş olması, örneğin İspanya'da verilecek desteklerin yasada birleştirilerek koordinasyon ile sağlanması ve gözlemci kurum ile izlenmesi, yasanın gerçekten kadınların ihtiyacını karşılayacak fiili bir etkisi olduğunu gösterdi. Bu bağlamda Türkiye'de koordinasyon sorumluluğu üstlenen kurumların sekretery rolünden çıkarak koordinasyon rolüne geçebilmelerine ve keyfi uygulamaların ortadan kaldırılabilmesine olanak sağlayacak asgari standartların belirlenmesine örnek oluşturabilir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Feminist Çalışma Pratikleri

İspanya, Portekiz ve İtalya Örneği

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Apartmanı
No.:17 Kat 5 - D: 11, Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

f MorCatiVakfi

t morcattivakfi

ig morcati_vakfi